

Տիեզերքն իմ գրպանում

Երկնքի պատկերները

Գրաժինա Ստասինսկա
Փարիզի աստղադիտարան

Ֆրանսիայի Լասկո քարանձավի այս 17,000 տարվա հնության ժայռապատկերում այժմ Բազումք կոչվող աստղակույտի աստղերն են:

Գերմաիայում գտնված և ենթադրաբար մոտ 4000 տարի առաջ պատրաստված սկավառակում երևում են Արեգակը, Լուսինը և մի շարք աստղեր, որոնց թվում նաև Բազումքի աստղերը:

Հայտնի «Աստղալից գիշեր Ռոնի վրա»-նկարը ստեղծվել է մեծ հուլանդացի նկարիչ Վան Գոգի կողմից:

Այն պատկերում է Մեծ Արջի համաստեղությունը:

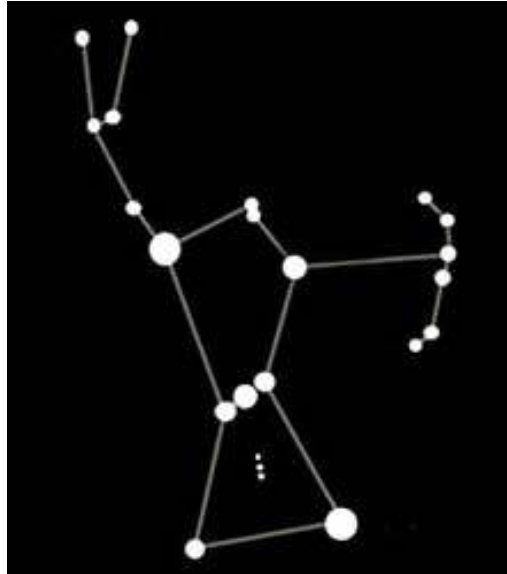
Գիշերվա պարզ երկնքին նայելիս թվում է, թե աստղերը պատկերներ են կազմում:

Այս պատկերները՝ համաստեղությունները, նույնն են մնում և գիշերից գիշեր չեն փոխվում: Ճարժվում է միայն ամբողջական պատկերը. ինչպես Արեգակը, այնպես էլ համաստեղությունները «ծագում են» Արևելքում և «մայր մտնում»

Արևմուտքում: Ամբողջական պատկերը գիշերից գիշեր աստիճանաբար տեղաշարժվում է, բայց լինում է նույն տեղում ուղիղ մեկ տարի անց:

Չարմանալի չէ, որ դեռևս հին ժամանակներից տարբեր ազգեր մեծ ուշադրություն են դարձրել երկնքին, ինչն օգնել է նրանց կողմնորոշվել թե՛ տարածության և թե՛ ժամանակի մեջ:

Ահա այսպես ստեղծվել է Աստղագիտությունը:

Օրիոն
համաստեղության
աստղերը՝ միացված
երևակայական գծերով:

Վերև. Օրիոնը՝
պատկերված է 1687թ-ին
լեհ աստղագետ Յան
Ջեվելիուսի կողմից իր
երկնքի ատլասում:

Աջ. Մի հատված
Դունխտլանի քարտեզից՝ 7-
րդ դարի չինական
աստղային դիագրամ, որում
պատկերված է Օրիոնի
համաստեղությունը:

Օրիոն՝ հայտնի համաստեղություն

Հին ժամանակներից ի վեր մարդիկ անվանումներ են տվել համաստեղություններին (հիմնականում դրանք կոչել կենդանիների կամ աստվածների անուններով) և առասպելներ հյուսել դրանց շուրջ:

Օր. ՝ համաստեղությունը, որ մեզ այսօր հայտնի է Օրիոն անունով, իր անունը ստացել է հին հույների կողմից: Ճատ ավանդապետեր կան Օրիոնի՝ գեղեցիկ կիսաստծո մասին:

Հին ժամանակներում չինացի աստղագետները Օրիոնը կոչում էին Շեն, այսինքն՝ հոյակապ որսորդ կամ ռազմիկ:

Ճատ ավելի առաջ հին եգիպտացիներն այս համաստեղությունը կապում էին իրենց Օսիրիս աստծո հետ:

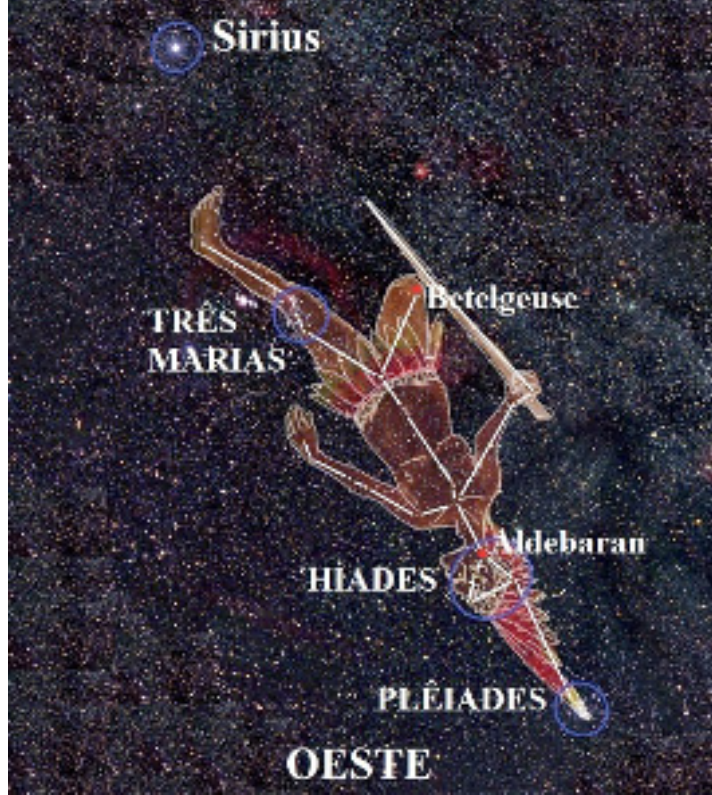
Իսկ համաստեղությանն առաջինն անուն տվողը շումերներն էին՝ Ուրու Ան-նա՝ «Դրախտի լույս»:

Օրիոնի համաստեղությունը հարավային կիսագնդից դիտելիս, երբ այն գլխիվայր է երևում:

Վրան պատկերված է ավստրալացիներին բնութագրող ավանդավեպը՝ կապված այս համաստեղության հետ:

«Ճեր մարդը» հենց բրազիլական ծագման անվանում է մի համաստեղության համար, որը կազմված է Օրիոնից և Ցլից:

(Նկարը Ամազոնիայի թանգարանից)

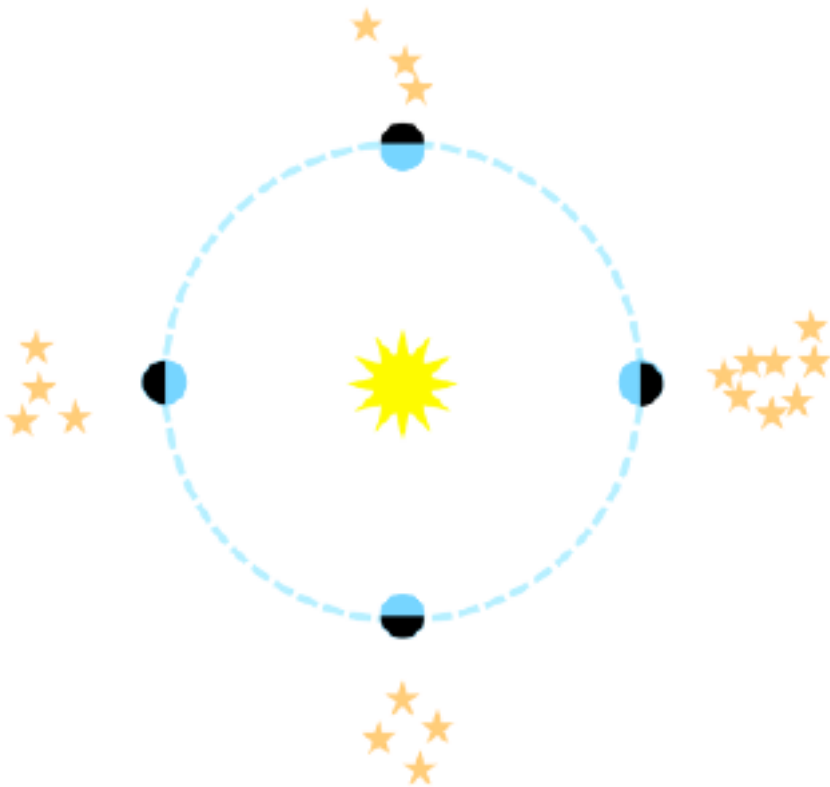

Օրիոնը «գլխիվայր»

Տարբեր մշակույթներ ունեն տարբեր ավանդավեպեր:

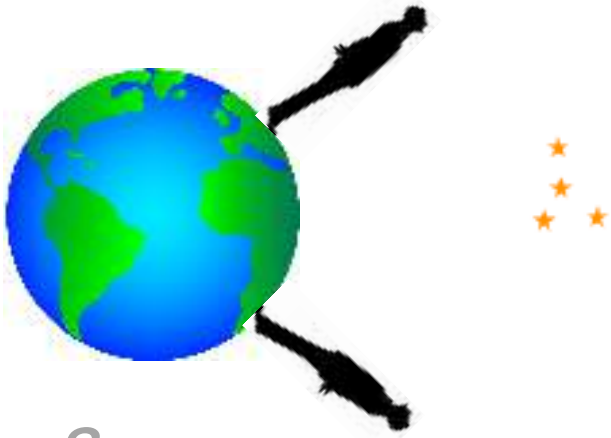
Ավստրալիայի բնիկ ցեղերից Յոլլոնու (Yollngu) մարդկանց համար Օրիոնը կանոն է (մակույկ), որով երեք եղբայր գնում են ձկնորսության: Նրանցից մեկը արգելված ձուկ է ուտում: Բարկուրթյունից Արև-կինը ջրային պտտահողմ է առաջացնում, որն էլ մակույկը երեք եղբայրների հետ երկինք է բարձրացնում:

Բրազիլիայի հինդիկներն այլ բան են պատմում. «Ճեր մարդ»-ու համաստեղությունը մի մարդու մասին է, ում կինը հրապուրված էր նրա եղբորով: Այդ կինը սպանում է իր ամուսնուն և կտրում նրա ոտքը: Աստվածները տղամարդուն խղճալով՝ վերափոխում են նրան համաստեղության:

Երկրի ուղեծիրն Արեգակի շուրջ:
 Ողջ տարվա ընթացքում գիշերային երկնքում
 տեսանելի են տարբեր համաստեղություններ:

Երկրի հակադիր
 կիսագնդերում
 կանգնած մարդիկ
 միմյանց համար
 գլխիվայր են, և
 տեսնում են նույն
 համաստեղության
 հակադարձ
 պատկերները:

Երկինքը տարբեր եղանակներին

Աստղերը տեսանելի են միայն գիշերը. օրվա ընթացքում դրանք ծածկվում են Արեգակի լույսով:

Մեկ տարվա ընթացքում, Երկիրը պտույտ է կատարում Արեգակի շուրջն այնպես, որ տարբեր եղանակներին երևում են երկնքի տարբեր հատվածներ (տես պատկերը մյուս էջում):

Երկնուլորտը երևակայական մթնուլորտ է՝ կենտրոնացած Երկրի շուրջ: Այն արտապատկերում է բոլոր աստղերը, որոնք թվում է, թե շարժվում են:

Երկնուլորտում Արեգակի տեսանելի ուղին իրենից շրջան է ներկայացնում, որը հատում է այն համաստեղությունները, որոնք մոտ են գտնվում Արեգակի շուրջ Երկրի պտտման հարթությանը: Այս ուղին կոչվում է գոդիակ (կենդանակերպ):

Շ-րդ դարի խճանկար, որը հունական մոտիվներով պատկերում է կենդանակերպի նշանների անիվը:

Չինական կենդանակերպը գուշակությունների համար էր, և շատ տարբերվում է արևմտյան կենդանակերպից:

Աստղագիտութիւնն և աստղագուշակութիւնն

Կեդանակերպ (զոդիակ) բառը հայտնի է հորոսկոպի հետ ունեցած կապի պատճառով, որն իբրև թէ կանխագուշակում է ապագան՝ ելնելով տվյալ մարդու ծննդյան օրը հորոսկոպում Արեգակի ունեցած դիրքից: Հորոսկոպ կազմող մարդիկ աստղագուշակներ են, որոնց պետք չէ խառնել աստղագետների հետ:

Աստղագիտութիւնը գիտութիւնն է, որը նկարագրում և փորձում է հասկանալ երկրի մթնոլորտից դուրս գտնվող երկնային մարմնները (մոլորակներ, աստղեր, գալակտիկաներ):

Աստղագուշակութիւնը գիտութիւնն չէ: Այն ենթադրում է, որ կա կապ Արեգակի և մոլորակների դիրքի ու մարդկային կյանքի միջև: Սակայն այդպես կարծելու հիմք չկա: Ընդհակառակը՝ շատ են դա հերքող փաստերը:

Համաստեղություններ հաճախ կարելի է տեսնել պետական դրոշների վրա, ինչը ցույց է տալիս երկնքի կարևորությունը մարդկության համար նույնիսկ մեր ժամակներում:

1927թ-ին Ալյասկայի դրոշի համար մրցույթ էր հայտարարվել: Հաղթող ճանաչվեց Բենի Բենսոնը՝ 13-ամյա մի տղա Ալյասկայից: Նա գրել էր,- «Հյուսիսային աստղը Ալյասկայի ապագա նահանգն է, որը Միության ամենահյուսիսում է: Շերեփը Մեծ Արջն է, որը խորհրդանշում է ուժ:

Բրազիլիայի դրոշը. Դրոշի 27 աստղերը խորհրդանշում են 27 նահանգները և ունեն ճիշտ նույն դասավորությունը, ինչ Բրազիլիայի գիշերային երկնքում:

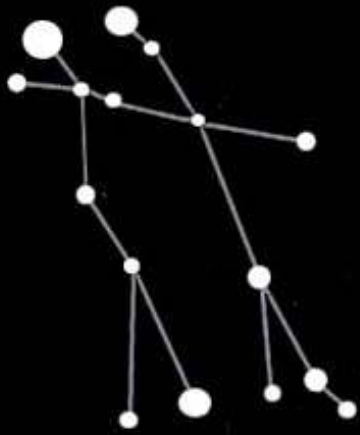

Համաստեղություններն ու աստղագիտությունը

Անգեն աչքով կարելի է տեսնել հազարավոր աստղեր: Տարիների ընթացքում դրանք գրանցվել են շատ երկնային ատլասներում՝ համաստեղությունները պատկերելով գեղեցիկ նկարների միջոցով:

Այժմ աստղագետները կարողանում են չափել աստղերի միջև եղած հեռավորությունները: Մեկ համաստեղության մեջ աստղերը սովորաբար շատ հեռու են իրարից և ֆիզիկապես կապված չեն: Սակայն մենք դեռ սիրում ենք տարբերակել համաստեղությունները երկնքում:

Աստղադիտակների միջոցով կարելի է գտնել շատ ավելի շատ աստղեր: 2014թ-ին Կանարյան կղզիներում Իսահակ Նյուտոնի անունը կրող աստղադիտակով աստղագետները գտան և ապա թողարկեցին Նոր շտեմարան 219 մլն աստղով:

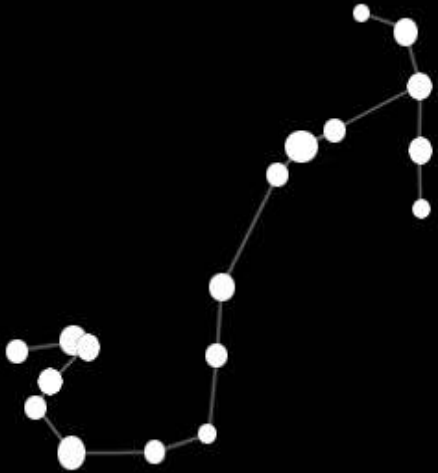

Մի շարք
հայտնի
համաստե-
ղություններ

Երկվորյակներ

Առյուծ

Կարիճ

Կարապ

Երկվորյակները՝
1537թ-ին Արարման
հրաշքները պարսկե-
րեն կրկնօրինակում՝
գրված ալ-Քազվինիի
կողմից 1250թ-ին:

Առյուծը՝ գերմանացի
աստղագետ Յոհան
Բայերի
«Ուրանոմետրիա»-ում
(1603թ):

Կարիճը՝ Անդալու դի
Նեգրոյի Ուլորտների
պայմանագրում (1330թ):

Կարապը՝ անգլիացի
աստղագետ Ջոն
Ֆալմսթրիի Երկնային
ատլասում
(1729թ.):

Տիեզերքն իմ գրպանում N5

Այս գրքուկը գրվել է 2015թ-ին Գրաժինա Ստասինսկայի կողմից (Փարիզի աստղադիտարան, Ֆրանսիա) և վերանայվել է Սթեն Կուրցի կողմից (ՈՒՆԱՄ/UNAM Մորելիայի ռադիոաստղագիտության ինստիտուտից, Մեքսիկա):

Շապիկին պատկերված է «Էմուն երկնքում»՝ համաստեղությունը, որը հայտնի է ավստրալական շատ աբորիգենյան մշակույթներում: Այն որոշվում է ոչ թե աստղերով, այլ ճիր Կաթինի ֆոնի վրա երևացող մուգ բծերով:

Այս շարքի և գրքուկում ներկայացված թեմաների մասին ավելին իմանալու համար այցելիր՝ [//www.tuimp.org](http://www.tuimp.org)

Թարգմանիչ՝ Սելիսե Ասրյան,
Բյուրականի աստղադիտարան
TUIMP Creative Commons

